

Specjalna Sesja Zgromadzenia Ogólnego z dnia 8-10 maja 2002 r.

Specjalna Sesja Zgromadzenia Ogólnego na Temat Dzieci odbyła się w dniach 8-10 maja 2002 r. w Nowym Jorku. Powstał wówczas Dokument „Świat Przyjazny Dzieciom” składający się z dwóch części: Deklaracji i Planu działania na następną dekadę.

Deklaracja jest zobowiązaniem do zapewnienia każdemu dziecku lepszej przyszłości. Kładzie się w niej nacisk na tworzenie świata przyjaznego dzieciom, w którym rozwój, biorąc pod uwagę najlepszy interes dziecka, oparty jest na zasadach demokracji, równości, tolerancji, pokoju i społecznej sprawiedliwości, respektowaniu praw człowieka, w tym prawa do rozwoju.

Plan działania opisuje, jak powinien wyglądać świat przyjazny dzieciom, a jako najważniejsze cele wymienia:

- dorastanie i kształcenie się w bezpiecznym środowisku,
- dbanie o rozwój dzieci w każdym jego aspekcie (fizycznym, psychologicznym, duchowym, społecznym),
- troska i poparcie dla sierot, dzieci ulicy,
- zwalczanie biedy,
- walka z dyskryminacją.

Dokument ten przyjęty został przez Rząd Polski. W oparciu o Deklarację opracowywany jest Narodowy Plan Działań na Rzecz Dzieci, który w czerwcu 2004 r. przedłożony zostanie Radzie Ministrów.

ŚWIAT PRZYJAZNY DZIECIOM

SESJA SPECJALNA ZGROMADZENIA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH POŚWIĘCONA SPRAWOM DZIECI

Świat przyjazny dzieciom

Spis treści

- I. Deklaracja
- II. Ocena dokonanych działań i zdobyte doświadczenia
- III. Plan działania
 - A. Budowanie świata przyjaznego dzieciom
 - B. Cele, strategie i działania
 1. Promowanie zdrowego trybu życia
 2. Zapewnienie edukacji na odpowiednim poziomie
 3. Ochrona przed molestowaniem, wykorzystywaniem i przemocą
 4. Walka z HIV/AIDS
 - C. Pozyskiwanie środków
 - D. Dalsze działania i ocena

I. Deklaracja

1. Jedenaście lat temu, podczas Światowej Konferencji na rzecz Dzieci, przywódcy państw świata wspólnie zobowiązali się i zaapelowali o pilne podjęcie działań dla zapewnienia lepszej przyszłości każdemu dziecku na Ziemi.
2. Od tego czasu, jak wynika z raportu Sekretarza Generalnego: „My dzieci”¹⁾, dokonano znacznego postępu w dziedzinie ochrony praw dziecka. Uratowano miliony dzieci, więcej niż kiedykolwiek dzieci uczęszcza do szkół, więcej dzieci może podejmować decyzje dotyczące własnego życia, zawarto wiele umów związanych z ochroną praw dzieci. Jednakże zdobycze te nie są jednakowe we wszystkich krajach. Pozostało wiele przeszkód do ich realizacji, szczególnie w krajach rozwijających się. Lepsza przyszłość dla wszystkich okazała się niemożliwa i pod względem globalnym zdobycze nie spełniły międzynarodowych oczekiwań.
3. My, głowy państw i rządów, reprezentanci krajów uczestniczących w sesji specjalnej Walnego Zgromadzenia poświęconej prawom dzieci, potwierdzając nasze zobowiązania co do celów i zasad chronionych Kartą Narodów Zjednoczonych, jesteśmy zdecydowani wykorzystać tę historyczną chwilę, aby zmienić nasz świat w imię dobra dzieci i ich przyszłości. W związku z tym zobowiązujemy się do ukończenia programu Światowej Konferencji na rzecz Dzieci i do zajęcia się innymi problemami istotnymi dla osiągnięcia długoterminowych celów i zadań zaaprobowanych na ostatnich konferencjach głównych i spotkaniach plenarnych Narodów Zjednoczonych - w szczególności Deklaracji Milenijnej Narodów Zjednoczonych²⁾ - poprzez współpracę międzynarodową i działania na szczeblu krajowym.
4. Potwierdzamy nasze zobowiązania do podjęcia działań w celu promowania i ochrony praw każdego dziecka - każdej istoty ludzkiej w wieku poniżej 18 lat. Jesteśmy zdecydowani szanować godność i dążyć do zapewnienia dobrobytu wszystkim dzieciom świata. Potwierdzamy, że Konwencja Praw Dziecka³⁾ wraz z dodatkowymi protokołami - najbardziej uniwersalny w historii pakt dotyczący praw człowieka - zawiera obszerny zestaw norm prawnych dla ochrony wszelkiego dobra dzieci. Uznajemy także wagę innych międzynarodowych uzgodnień dotyczących praw dziecka.

¹⁾ A/S-27/3

²⁾ Uchwała Walnego Zgromadzenia nr 55/2

³⁾ Uchwała Walnego Zgromadzenia nr 44/25, aneks

5. Podkreślamy nasze zobowiązanie do budowania świata przyjaznego wszystkim dzieciom, w którym stały rozwój człowieka jest oparty na zasadach demokracji, równości, braku dyskryminacji, pokoju i sprawiedliwości społecznej oraz uniwersalności, niepodzielności, współzależności i wzajemnego powiązania wszystkich praw człowieka, z uwzględnieniem prawa do indywidualnego rozwoju.
6. Uznajemy prawa rodziców, rodziny i opiekunów prawnych za najważniejsze i będziemy zwiększać ich skuteczność w celu zapewnienia dzieciom najlepszej opieki, najlepszego wychowania i najlepszej ochrony ich dobra.
7. Niniejszym wzywamy całą ludzkość, aby przyłączyła się do naszego ruchu, którego celem jest stworzenie świata przyjaznego wszystkim dzieciom, poprzez kierowanie się następującymi zasadami i celami, które my uznaliśmy za własne:

Przed wszystkim dziećmi.

We wszystkich działaniach dotyczących spraw dzieci, dobro dziecka będzie stawiane na pierwszym miejscu.

Likwidujemy ubóstwo, inwestujemy w dzieci.

Przyrzekamy walkę z ubóstwem dziecka i rodziny, zjednoczeni w przekonaniu, że inwestowanie w dzieci i egzekwowanie ich praw jest jednym z najskuteczniejszych sposobów likwidowania biedy. Uważamy, że należy podjąć natychmiastowe działania w celu zapobieżenia wyzyskowi dzieci w pracy.

Wszystkie dzieci są równe.

Każde dziecko rodzi się wolne. Wszystkie dzieci mają jednakowe prawa z prawem do godności w pierwszym szeregu. Zatem koniec z wszelkimi formami dyskryminacji dziecka.

Opieka dla każdego dziecka.

Dzieci powinny uzyskać najlepszy życiowy start. Rozwijanie się dzieci w dobrym stanie zdrowia, przy właściwym odżywianiu, pod należytą ochroną jest podstawą rozwoju ludzkości. Wspólnym wysiłkiem będziemy walczyć z chorobami zakaźnymi. Podejmiemy walkę z głównymi przyczynami niedożywienia. Będziemy wychowywać dzieci w bezpiecznym środowisku, co zapewni im zdrowie fizyczne, sprawność umysłową, bezpieczeństwo emocjonalne, łatwość nawiązywania kontaktów i możliwości uczenia się.

Wykształcenie dla każdego dziecka.

Każda dziewczynka i chłopiec musi mieć bezpłatny dostęp do edukacji na szczeblu podstawowym, która powinna być obowiązkowa i zapewniać

wysoki poziom kształcenia. Edukacja na szczeblu podstawowym musi stanowić podstawę dalszego pełnego wykształcenia. Muszą być wyeliminowane różnice związane z odmiennym traktowaniem chłopców i dziewcząt w kształceniu na szczeblu podstawowym i średnim.

Ochrona dzieci przed krzywdą i wykorzystywaniem.

Dzieci muszą być chronione przed wszelkimi aktami przemocy, molestowania, wykorzystywania i dyskryminacji, jak również przed wszelkimi formami terroryzmu i wykorzystywania do celów politycznych i kryminalnych.

Ochrona dzieci przed wojną.

Dzieci muszą być chronione przed koszmarami konfliktów zbrojnych. Chronione muszą być także te dzieci, które znalazły się pod obcą okupacją - zgodnie z zasadami międzynarodowego prawa humanitarnego.

Walka z HIV/AIDS.

Dzieci i ich rodziny muszą być chronione przed niszczącym wpływem wirusa HIV i choroby AIDS.

Słuchajmy dzieci i zapewnijmy im czynny udział w decydowaniu o sobie.

Dzieci i młodzież są wartościowymi obywatelami, zdolnymi do pomocy w dziele budowania lepszej przyszłości dla wszystkich. Musimy respektować ich prawo do wyrażania swoich opinii i do wypowiedzania się w sprawach ich dotyczących - stosownie do wieku i poziomu dojrzałości.

Chrońmy zasoby Ziemi dla naszych dzieci.

Musimy chronić dla obecnych i przyszłych pokoleń nasze naturalne środowisko, z jego różnorodnością form życia, jego pięknem i zasobami naturalnymi. Zapewnimy wszelkiego rodzaju pomoc, aby ochronić dzieci przed zniszczeniami środowiska i zminimalizować wpływ klęsk żywiołowych na ich życie.

8. Zdajemy sobie sprawę, że wprowadzenie w życie powyższej Deklaracji i Planu Działania wymaga nie tylko zmiany postawy politycznej, lecz także zdobycia i dostarczenia odpowiednich środków, zarówno na szczeblu krajowym jak i międzynarodowym, co - biorąc pod uwagę rozmiar istniejących potrzeb dzieci - jest sprawą szczególnie pilną.
9. Jednocześnie z powyższymi zasadami i celami przyjmujemy Plan Działania znajdujący się poniżej, w rozdziale III. Wierzmy, że razem zbudujemy świat, w którym wszyscy chłopcy i dziewczęta będą cieszyć się swoim dzieciństwem - czasem zabawy i nauki, kiedy będą kochane, szanowane i cenione, a ich prawa będą respektowane. Zbudujemy świat bez dyskryminacji, w którym bezpieczeństwo i dobro dzieci będzie najważniejsze

i gdzie będą mogły się rozwijać w zdrowiu, pokoju i poszanowaniu własnej godności.

II. Ocena dokonanych działań i zdobyte doświadczenia

10. Światowa Deklaracja i Plan Działania Światowej Konferencji na rzecz Dzieci⁴ należą do najbardziej szczegółowo realizowanych i rygorystycznie monitorowanych zobowiązań międzynarodowych lat dziewięćdziesiątych.

Wykonano roczne sprawozdania na szczeblach krajowych i zaprezentowano je na Walnym Zgromadzeniu. Złożono sprawozdanie z 5 lat oraz szczegółowe sprawozdanie światowe z 10 lat działalności. Następnie zorganizowano regionalne konferencje wysokiego szczebla w Pekinie, Berlinie, Kairze, Katmandu i Kingston, na których dokonano oceny poczynionych postępów i wytyczono dalsze kierunki działania Światowej Konferencji i innych ważnych spotkań.

Wysunięto też nowe zobowiązania i wskazano kierunki działań na przyszłość. Rządy wielu krajów podjęły działania dodatkowe z zaangażowaniem takich sił społecznych jak dzieci, organizacje młodzieżowe, wyższe uczelnie, grupy religijne, organizacje obywatelskie, parlamentarzyści, media, Agendy Organizacji Narodów Zjednoczonych, darczyńcy, ważne krajowe i międzynarodowe organizacje pozarządowe.

11. Jak wynika z raportu Sekretarza Generalnego, podsumowującego dziesięć lat działalności po Światowej Konferencji na rzecz Dzieci, lata dziewięćdziesiąte były okresem dużych obietnic i skromnych osiągnięć. Po stronie dodatniej należy umieścić fakt, że Konferencja i wejście w życie Konwencji Praw Dziecka pomogły uznać polityczne pierwszeństwo w realizacji praw dzieci. Rekordowa ilość 192 krajów ratyfikowała, zaaprobowała lub podpisała Konwencję. 155 krajów przygotowało krajowe programy realizacji celów wskazanych na Konferencji. Podpisano krajowe zobowiązania. Wzmocniono ochronę praw dzieci dzięki międzynarodowym zabezpieczeniom prawnym. Działania zgodne z celami wskazanymi przez Konferencję spowodowały wymierne skutki. W tym roku umrze o 3 miliony mniej dzieci niż 10 lat temu. Choroba polio jest bliska likwidacji. Dzięki jodowaniu soli 90 milionów noworodków rocznie jest chronione przed znacznym spadkiem możliwości uczenia się.

12. W dalszym ciągu jest jednak wiele do zrobienia. Środki obiecane na Konferencji zarówno ze źródeł krajowych, jak i międzynarodowych, nie zostały w całości przekazane. Kluczowe wyzwania pozostają: umiera ponad 10 milionów dzieci rocznie, mimo że w większości przypadków zgonom tym można by zapobiec; 100 milionów dzieci nie uczy się (z tego 60%

⁴ A/45/625, aneks

to dziewczynki); 150 milionów dzieci cierpi z niedożywienia; HIV/AIDS rozprzestrzenia się z ogromną prędkością. Występuje dziedziczne ubóstwo, dyskryminacja, inwestycje w opiekę socjalną nie są wystarczające. Także obciążenia ekonomii państw długami, wydatki na cele militarne nie uzasadnione wymogami bezpieczeństwa, konflikty zbrojne, okupacje przez obce państwa, zatrzymywanie zakładników i wszelkie formy terroryzmu, jak również brak racjonalnego wykorzystania zasobów ekonomicznych, obok jeszcze innych czynników, mogą ograniczyć wysiłki państw w walce z ubóstwem i w celu zapewnienia dobrobytu dzieciom. Dzieciństwo milionów jest stale niszczone przez pracę ponad siły, handel dziećmi i młodzieżą, a także różne formy maltretowania, zaniedbywania, wykorzystywania i przemocy.

13. Doświadczenia ubiegłej dekady potwierdziły, że potrzeby i prawa dzieci muszą stanowić priorytet naszych działań. Nauczono się wiele. Możliwa jest zmiana sytuacji i prawa dziecka są tu sprawą najważniejszą. Działania muszą być skierowane zarówno w kierunku likwidowania czynników wykluczających pewne grupy dzieci spod ochrony prawnej, jak i w kierunku poprawy praw niewystarczających, a wreszcie ochrony przed ich pogwałcaniem. Należy podjąć działania, które będą prowadzić do zwiększenia poczucia własnej wartości u dzieci. Na specjalne wsparcie zasługują wielokierunkowe programy pomocy skierowane na czas wczesnego dzieciństwa i udzielanie wsparcia rodzinom, żyjącym w warunkach podwyższonego ryzyka, ponieważ takie działania zapewniają długofalowe korzyści dla właściwego rozwoju i ochrony dzieci.

III. Plan Działania

A. Budowanie świata przyjaznego dzieciom

14. Świat przyjazny dzieciom to taki świat, w którym wszystkie dzieci otrzymują najlepsze z możliwych warunki startu życiowego i w związku z tym mają dostęp do powszechnej edukacji obejmującej kształcenie szczebla podstawowego, która jest obowiązkowa i bezpłatna, i dająca wszystkim dzieciom możliwość rozwinięcia indywidualnych zdolności w bezpiecznym i przyjaznym otoczeniu. Będziemy wspierać fizyczny, psychiczny, duchowy, społeczny, emocjonalny, poznawczy i kulturalny rozwój dzieci jako najwyższy priorytet zarówno krajowy, jak i globalny.
15. Rodzina jest podstawową jednostką społeczną i powinna otrzymywać wszechstronną pomoc i opiekę. Odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dzieci spoczywa w pierwszym rzędzie na rodzinie. Wszystkie instytucje społeczne powinny respektować prawa dzieci i udzielać potrzebnego wsparcia rodzicom, rodzinom, opiekunom prawnym i innym opiekunom, tak aby dzieci mogły rosnąć i rozwijać się w bezpiecznych

i stabilnych warunkach, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia, biorąc pod uwagę, że w różnych kulturach i w różnych systemach politycznych i społecznych, istnieją różne formy rodzin.

16. Zdajemy sobie sprawę, że znaczna liczba dzieci żyje bez opieki rodzicielskiej. Są to naturalne i społeczne sieroty, dzieci żyjące na ulicy, dzieci wysiedlone ze swoich domów, uchodźcy, dzieci będące przedmiotem handlu, wykorzystywane seksualnie i ekonomicznie, dzieci przebywające w więzieniach. Powinno się podjąć specjalne działania mające na celu niesienie pomocy tym dzieciom oraz instytucjom, które się nimi opiekują. Konieczna jest także pomoc psychologiczna skierowana bezpośrednio do dzieci pozbawionych opieki.
17. Jesteśmy zdecydowani na zapewnienie rodzicom, rodzinom, opiekunom prawnym i innym osobom sprawującym opieką, a także samym dzieciom dostępu do pełnej informacji i wszystkich usług dotyczących zdrowia, możliwości rozwoju, ochrony i uczestnictwa w decyzjach.
18. Stałe ubóstwo pozostaje największą przeszkodą w zaspokajaniu potrzeb i promowaniu praw dzieci. Należy podjąć z nim walkę na wszystkich frontach, począwszy od świadczenia podstawowych usług socjalnych - do stwarzania możliwości pracy, od dostępu do mikro-kredytów - do inwestycji w infrastrukturę i od ulg kredytowych - do uczciwych praktyk handlowych. Ubóstwo najsilniej uderza właśnie w dzieci, ponieważ atakuje od samych podstaw ich potencjał rozwojowy - ich rosnące ciała i rozwijające się umysły. Eliminowanie ubóstwa i zmniejszanie różnic bytowych musi zatem być zadaniem kluczowym. Cele i strategie postępowania uzgodnione na ostatnich głównych konferencjach Narodów Zjednoczonych, szczególnie podczas Konferencji Milenijnej, wyznaczają ramy dla lokalnych i krajowych działań w celu zmniejszania ubóstwa i wspierania wzrostu dobrobytu dzieci.
19. Dostrzegamy, że globalizacja i wzajemna współzależność państw otwierają nowe możliwości wzrostu światowej gospodarki poprzez rozwój handlu, inwestycje, przepływ kapitału, postęp technologiczny, również w dziedzinie informatyki i przepływu informacji, co będzie prowadzić do poprawy standardów życia na świecie. Jednocześnie pozostają poważne wyzwania, takie, jak głębokie kryzysy finansowe, brak bezpieczeństwa, ubóstwo, wykluczenie poza nawias życia politycznego i społecznego całych grup, a także nierówności w samych społecznościach i pomiędzy różnymi społecznościami. Istnieją znaczne przeszkody dla dalszej integracji i pełnego uczestnictwa w gospodarce światowej krajów rozwijających się, szczególnie krajów najslabiej rozwiniętych i niektórych krajów będących w trakcie przekształceń gospodarczych. Mimo że korzyści rozwoju społecznego i gospodarczego dotyczą wszystkich krajów, w wielu krajach, a nawet w całych regionach świata rośnie

liczba ludzi, którzy pozostają na marginesie światowej gospodarki. Musimy działać w celu przezwyciężenia wszelkich trudności dotyczących narody i kraje i wykorzystać wszystkie możliwości działania na rzecz społeczeństw, ze szczególnym uwzględnieniem interesów dzieci. Jesteśmy zobowiązani do stworzenia jasnych i sprawiedliwych zasad w handlu i nie dyskryminującego nikogo systemu finansowego. Inwestowanie w kształcenie i szkolenie umożliwi dzieciom czerpanie korzyści z przełomu, jaki dokonał się w dziedzinie informacji i komunikacji. Globalizacja daje możliwości i stawia wyzwania. Kraje rozwijające się i kraje będące w trakcie przekształceń gospodarczych mają szczególne trudności, aby im sprostać. Globalizacja powinna obejmować wszystkich w jednakowym stopniu. Należy wypracować odpowiednie metody i znaleźć środki zaradcze, tak, aby pomóc wszystkim krajom w pełnym wykorzystaniu możliwości, jakie niesie globalizacja, w pierwszym rzędzie dla dobra dzieci. Problemy te muszą być rozwiązywane przy pełnym udziale krajów rozwijających się i będących w trakcie przekształceń ekonomicznych.

20. Zjawiskiem, które powoduje gospodarcze i społeczne upośledzenie i zamyka przed dziećmi możliwość pełnego rozwoju jest dyskryminacja. Dokonamy wszelkich starań, aby wyeliminować dyskryminację dzieci z przyczyn rasowych, dotyczących samego dziecka, jego rodziców lub opiekunów, z powodu koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych, narodowości, pochodzenia społecznego i etnicznego, stanu posiadania, niepełnosprawności, urodzenia i z jakichkolwiek innych względów.
21. Użyjemy wszelkich środków, aby zapewnić wszystkim dzieciom pełny i równy dostęp do korzyści wynikających z praw człowieka i podstawowych swobód obywatelskich. W tym równy dostęp do opieki zdrowotnej, edukacji i wypoczynku dla dzieci niepełnosprawnych i dzieci specjalnej troski. Zapewnimy im poczucie godności, by zachęcić je do samodzielności i aby ułatwić im aktywny udział w życiu społecznym.
22. Dzieci ludności autochtonicznej i dzieci należące do mniejszości narodowych są w wielu krajach społecznie i ekonomicznie upośledzone w związku z różnego rodzaju dyskryminacją, w tym z dyskryminacją rasową. Podejmiemy odpowiednie kroki, aby zlikwidować tę dyskryminację i by zapewnić tym dzieciom szczególne wsparcie prowadzące do wyrównania możliwości.
23. Osiągnięcie postawionych celów w stosunku do dziewcząt będzie wtedy łatwiejsze, gdy korzystać w pełni z wszystkich praw człowieka i podstawowych swobód obywatelskich będą kobiety, kiedy będą one uprawnione do pełnego uczestnictwa, na równych prawach, we wszystkich dziedzinach życia, będą wolne od wszelkich form przemocy, molestowania i dyskryminacji. Jesteśmy zdecydowani zlikwidować

wszelkie formy dyskryminacji dziewcząt, skupiając szczególną uwagę na ochronie ich praw, w tym prawa do nie podlegania przymusom i prawa do wolności od wykorzystywania seksualnego. Będziemy głosić i wspierać równość obu płci i równy dostęp do podstawowych świadczeń, takich jak kształcenie, prawidłowe żywienie, opieka zdrowotna, w tym opieka nad zdrowiem seksualnym i macierzyństwem, szczepienia ochronne i zapobieganie chorobom będącym głównymi przyczynami śmiertelności. We wszystkich kierunkach naszego postępowania i w opracowywanych programach będziemy stale uwzględniać problem równego traktowania płci.

24. Zauważamy także potrzebę zajęcia się problemem zmieniającej się roli mężczyzn w społeczeństwie, w tym chłopców i ojców, i wyzwań stojących przed chłopcami dorastającymi we współczesnym świecie. Będziemy popierać ideę wspólnej odpowiedzialności obojga rodziców za edukację i wychowywanie dzieci i dołożymy wszelkich starań, aby umożliwić ojcom udział w wychowaniu swoich dzieci.
25. Jest sprawą bardzo ważną, by poszczególne kraje podjęły działania skierowane na zmniejszenie nierówności, które wynikają z dyskryminacji na tle rasowym, nierówności między dziećmi mieszkającymi na wsi i w miastach, a także między dziećmi bogatymi i biednymi, zdrowymi i niepełnosprawnymi.
26. Aby zapewnić dzieciom zdrowie i dobrobyt, należy zająć się problemami związanymi z zagrożeniami środowiska naturalnego, takimi jak globalne ocieplenie klimatu, naruszenie warstwy ozonowej, zanieczyszczenie powietrza, szkodliwe odpady, narażenie na szkodliwe związki chemiczne i pestycydy, nieodpowiednie warunki sanitarne i higieniczne, zła jakość wody pitnej i żywności, złe warunki mieszkaniowe.
27. Odpowiednie warunki mieszkaniowe sprzyjają integracji rodziny, przyczyniają się do wzrostu sprawiedliwości społecznej i wzmacniają poczucie bezpieczeństwa, przynależności i solidarności międzyludzkiej. W związku z tym będziemy przywiązywać ogromną wagę do przewyższania problemu braku mieszkań i innych spraw związanych z infrastrukturą, szczególnie w stosunku do dzieci z zaniedbanych przedmieść i odległych terenów wiejskich.
28. Podejmiemy kroki w celu ochrony środowiska i zasobów naturalnych. Będziemy pracować nad zmianą nieekologicznych wzorów produkcji i konsumpcji, mając na uwadze zasadę, że wobec różnego stopnia przyczynienia się do degradacji środowiska, poszczególne państwa mają wspólne, ale różnorodne obowiązki. Pomożemy nauczyć wszystkie dzieci i dorosłych chronienia środowiska naturalnego, by zapewnić sobie zdrowie i dobrobyt.

29. Konwencja Praw Dziecka wraz z Dodatkowymi Protokołami zawiera obszerny zestaw międzynarodowych norm prawnych na temat ochrony dzieci i ich dobra. Dostrzegamy także wagę innych międzynarodowych dokumentów.

Ogólne zasady - między innymi, najwyższego dobra dziecka, braku dyskryminacji, uczestnictwa w życiu i pełnego osobowego rozwoju - stanowią ramy naszych działań na rzecz dzieci i młodzieży. Namawiamy wszystkie kraje do podpisania i ratyfikowania lub przystąpienia do Konwencji Praw Dziecka wraz z Dodatkowymi Protokołami, a także do podpisania Konwencji nr 138 i 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy. Zalecamy wszystkim krajom - stronom pełną realizację zobowiązań wynikających z umowy, wycofanie zastrzeżeń nie do pogodzenia z przedmiotem i celem Konwencji, a także namawiamy do zrewidowania zastrzeżeń pod kątem ich wycofania.

30. Przyjmujemy z zadowoleniem wejście w życie Dodatkowych Protokołów do Konwencji Praw Dziecka dotyczących zaangażowania dzieci w konflikty zbrojne, sprzedaży dzieci oraz dziecięcej prostytucji i pornografii, i namawiamy kraje - strony do pełnego wprowadzania ich w życie.

31. My, rządy państw uczestniczących w sesjach specjalnych, zobowiązujemy się do urzeczywistnienia ustalonego Planu Działania, poprzez podjęcie następujących kroków:

- (a) opracowanie skutecznych krajowych ustaw prawnych, wytyczenie kierunków i planów działania, wyasygnowanie środków finansowych w celu zaspokojenia i ochrony praw dziecka i gwarancji jego dobra;
- (b) powołanie lub wzmocnienie takich krajowych instytucji, jak niezależny rzecznik praw dziecka lub innych instytucji powołanych do promocji i ochrony praw dziecka;
- (c) opracowanie krajowych systemów monitorowania w celu zbadania wpływu naszych działań na dzieci;
- (d) szerzenie świadomości i zrozumienia dla praw dziecka

Partnerstwo i udział

32. W celu wdrożenia niniejszego Planu Działania, wzmocnimy współpracę z następującymi siłami, by wykorzystać wszystkie możliwości przyczyniające się do osiągnięcia naszego wspólnego celu - dobra dzieci i promowania ochrony ich praw:

- (1) Dzieci i młodzież muszą mieć zagwarantowane prawa do swobodnego wyrażania swoich poglądów, wraz ze zwiększaniem się ich roli w życiu. Należy umacniać poczucie ich własnej wartości, przekazywać wiedzę i umiejętności rozwiązywania problemów, podejmowania de-

cyzji i komunikowania się, tak aby mogły sprostać wyzwaniom życia. Należy respektować prawo dzieci i młodzieży do swobodnego wypowiedzenia się, należy brać pod uwagę ich poglądy we wszystkich sprawach ich dotyczących, zgodnie z wiekiem i dojrzałością. Energia i twórczy potencjał dzieci i młodych ludzi musi być pielęgnowany, tak aby mogły one aktywnie kształtować swoje środowisko naturalne, środowisko społeczne i świat który odziedziczą. Dzieci i młodzież społecznie upośledzeni i zepchnięci na margines, wymagają specjalnej uwagi i wsparcia w dostępie do podstawowych usług, przy budowaniu poczucia własnej wartości i w przygotowaniu do wzięcia odpowiedzialności za własne życie. Będziemy dążyć do opracowania i wdrożenia programów wspierających znaczący udział dzieci i młodzieży w procesach podejmowania decyzji, także w rodzinach, szkołach oraz na szczeblach lokalnych i krajowych.

- (2) Rodzice, rodziny, opiekunowie prawni i inne osoby sprawujące opiekę są w pierwszym rzędzie odpowiedzialni za dobro dzieci i muszą być wspierani w swoich działaniach wychowawczych. Wszystkie kierunki działania i programy muszą promować wspólną odpowiedzialność rodziców, rodzin, opiekunów prawnych i innych osób sprawujących opiekę oraz społeczeństwa jako całości za opiekę nad dziećmi.
- (3) Władze lokalne, wzmacniając partnerskie współdziałanie na wszystkich szczeblach, mogą dokonać tego, że dzieci będą w centrum zainteresowań najważniejszych instytucji. W oparciu o bieżące inicjatywy, takie jak „społeczności przyjazne dzieciom” czy „miasta bez slumsów”, burmistrzowie i lokalni działacze mogą w znacznym stopniu polepszyć warunki życia dzieci.
- (4) Wiodącą rolę we wdrożeniu tego planu działania odgrywają parlamentarzyści i ustawodawcy. Jego powodzenie wymaga podnoszenia poziomu świadomości społeczeństw; przyjęcia niezbędnych ustaw, uwolnienia odpowiednich środków finansowych, potrzebnych do tego celu oraz monitorowania ich racjonalnego wykorzystania.
- (5) Organizacje pozarządowe i organizacje lokalne będą przez nas wydatnie wspierane. Będą opracowane metody i poweźmiemy środki, aby ułatwić włączenie się społeczeństwa obywatelskiego w sprawy związane z dziećmi. Członkowie społeczeństwa obywatelskiego mają do odegrania szczególną rolę w propagowaniu i wspieraniu pozytywnych zachowań i w kształtowaniu otoczenia sprzyjającego dobru dzieci.
- (6) Jako przykład społecznej odpowiedzialności pod hasłem: od inicjatywy do praktyki - mają szczególną rolę do odegrania firmy prywatne i korporacje. Mogą one wskazać drogę zapewnienia nowych źródeł finansowania i wspomaganie społeczności, choćby takich, jak udzielanie mikro-kredytów, z czego korzyść odnoszą także dzieci.
- (7) Istotną rolę do odegrania w przełożeniu kierunków i celów wytyczonych w Planie Działania na konkretne przedsięwzięcia mają przywódcy

cy religijni i duchowi, ludzie związani z kulturą i liderzy mniejszości narodowych. Będziemy nakłaniać postacie z tych kręgów, by aktywnie działały, mobilizując i inspirując ludzi do podejmowania akcji na rzecz dzieci.

- (8) Środki masowego przekazu mają kluczową rolę do spełnienia w zakresie podnoszenia świadomości społeczeństw na temat sytuacji dzieci i wyzwań jakie przed społeczeństwami stoją. Powinny one także odgrywać bardziej aktywną rolę w informowaniu dzieci, rodziców i społeczeństwa o inicjatywach, które prowadzą do ugruntowania praw dzieci, a także aktywnie włączać się w pogramy edukacyjne. Media powinny być świadome swojego wpływu na dzieci i wszystkie sprawy z dziećmi związane.
- (9) Zarówno regionalne jak i międzynarodowe organizacje, szczególnie wszystkie instytucje Narodów Zjednoczonych, Bretton Woods i inne agendy, powinny być gotowe do odegrania ważnej roli w przyspieszaniu działań na rzecz poprawy losu dzieci.
- (10) Ogromna odpowiedzialność spada na ludzi, którzy pracują z dziećmi bezpośrednio. Jest sprawą bardzo ważną, by stale podwyższać ich kwalifikacje, dbać o ich morale, tak by ich pozycja społeczna rosła wraz z ciężarem podejmowanych zadań.

B. Cele i kierunki działania

33. Od czasu Światowej Konferencji na rzecz Dzieci istotne cele i kierunki naszego działania zostały poparte podczas głównych konferencji Narodów Zjednoczonych. Dziś jeszcze raz zobowiązujemy się do zaoferowania obecnym i przyszłym pokoleniom dzieci szans, które nie były dane ich rodzicom. Jest to ważny krok w kierunku stworzenia mocnych podstaw, by osiągnąć cele zaplanowane na rok 2015 wyznaczone podczas Konferencji Milenijnej.
34. Uznając za najważniejsze dobro dziecka, zobowiązujemy się do wdrożenia następujących celów i kierunków działania, które powinny być dostosowane do specyficznej sytuacji każdego kraju i różnorodnych warunków istniejących w poszczególnych regionach i krajach na świecie.

1. Promowanie zdrowego trybu życia

35. Ubóstwo i brak dostępu do podstawowej opieki socjalnej powoduje, że ponad 10 milionów dzieci w wieku poniżej 5 lat, z czego prawie połowa to dzieci w okresie okołoporodowym, umiera każdego roku z powodu chorób, którym można by zapobiec i z niedożywienia. Komplikacje związane z ciążą, porodem, anemią matek i niedożywieniem zabijają każdego roku ponad pół miliona kobiet i dziewcząt. Są też powodem chorób i inwalidztwa znacznie większej ilości kobiet. Ponad miliard ludzi nie ma do-

stępu do zdrowej wody pitnej; 150 milionów dzieci poniżej 5 lat jest niedożywione; ponad dwa miliardy ludzi żyje w złych warunkach sanitarnych.

36. Jesteśmy zdecydowani przerwać ten ciągnący się przez pokolenia proces niedożywienia i braku szacunku dla ludzkiego zdrowia poprzez zapewnienie dzieciom całego świata bezpiecznego i zdrowego startu w życie; zapewnienie wszystkim społecznościom dostępu do skutecznych i pewnych źródeł podstawowej opieki zdrowotnej, zapewnienie dostępu do informacji o zdrowiu, zaopatrzenie w zdrową wodę i zapewnienie dostępu do usług sanitarnych. Będziemy też zabiegać o propagowanie wśród dzieci i młodzieży zdrowego trybu życia. W związku z tym postanawiamy osiągnąć następujące cele, zgodnie z postulatami ostatnich konferencji Narodów Zjednoczonych i spotkań i sesji specjalnych Walnego Zgromadzenia:

- (a) obniżenie wskaźnika śmiertelności niemowląt i dzieci poniżej 5 lat przynajmniej o jedną trzecią, dążąc do osiągnięcia zmniejszenia tego współczynnika o dwie piąte w roku 2015;
- (b) obniżenie wskaźnika śmiertelności matek o przynajmniej jedną trzecią, dążąc do zmniejszenia tego współczynnika o trzy czwarte w roku 2015;
- (c) zmniejszenie niedożywienia dzieci poniżej 5 lat o przynajmniej jedną trzecią, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci poniżej dwóch lat, a także obniżenie wskaźnika urodzin dzieci z niską wagą urodzeniową o około jedną trzecią;
- (d) zmniejszenie ilości gospodarstw domowych bez dostępu do urządzeń sanitarnych i bezpiecznej wody pitnej o przynajmniej jedną trzecią;
- (e) opracowanie i wdrożenie krajowych programów opieki nad małymi dziećmi, aby zapewnić dzieciom poprawę rozwoju fizycznego, społecznego, emocjonalnego, duchowego i poznawczego;
- (f) opracowanie i wdrożenie krajowych programów zdrowotnych dla młodzieży w celu poprawy jej zdrowia fizycznego i psychicznego;
- (g) zapewnienie wszystkim ludziom nie później niż do roku 2015, opieki nad procesem rozrodu, poprzez system podstawowej opieki zdrowotnej.

37. Dla osiągnięcia powyższych celów, mając na uwadze dobro dzieci i postępując zgodnie z przepisami obowiązującymi w poszczególnych krajach, wartościami religijnymi, etycznymi i normami kulturowymi, a przede wszystkim zgodnie z prawami człowieka i prawem do swobód obywatelskich, poczynimy następujące działania:

- (1) Postanawiamy, że zmniejszenie zachorowalności i śmiertelności okołoporodowej matek i noworodków jest priorytetem dla sektora ochrony zdrowia, i że kobiety, a szczególnie dziewczęta, muszą mieć dostęp do podstawowej opieki położniczej w dobrze wyposażonych placówkach z fachową obsadą i do specjalistycznej pomocy

- przy porodzie i szybkiego transportu do szpitala w nagłych przypadkach, a także opieki po porodzie i doradztwa w sprawie planowania rodziny, w celu zapewnienia bezpiecznego macierzyństwa.
- (2) Będziemy dążyć do zapewnienia wszystkim dzieciom dostępu do odpowiedniej, przyjaznej opieki medycznej, edukacji i informacji zdrowotnej.
 - (3) Będziemy promować wśród młodzieży zasady zdrowego życia, w tym życia seksualnego, ojcostwa i macierzyństwa, zgodnie z zobowiązaniami i wnioskami z ostatnich konferencji i spotkań Narodów Zjednoczonych, w tym Światowej Konferencji na rzecz Dzieci, Konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Środowiska i Rozwoju, Międzynarodowej Konferencji na temat Populacji i Rozwoju, Światowej Konferencji Rozwoju Społecznego i IV Międzynarodowej Konferencji na temat Kobiet.
 - (4) Nadamy odpowiedni rozgłos walce o zdrowie dziecka, by jak najszybciej zmniejszać różnice pomiędzy krajami rozwiniętymi i rozwijającymi się, zmniejszać różnice między krajami bogatymi i biednymi, szczególnie zwracając uwagę na wyeliminowanie nadmiernej, możliwej do zapobiegnięcia umieralności wśród niemowląt.
 - (5) Będziemy propagować karmienie niemowląt piersią przez pierwszych 6 miesięcy i zalecać karmienie piersią do 2 lat i ponad. Należy połączyć to zalecenie z troską o bezpieczną i odpowiednią żywność i zapewnić możliwość świadomego wyboru metody karmienia.
 - (6) Położymy specjalny nacisk na opiekę prenatalną, opiekę nad noworodkiem i opiekę położniczą, szczególnie dla ludności mieszkającej na terenach znajdujących się poza dostępem do tego typu usług medycznych.
 - (7) Będziemy dążyć do osiągnięcia pełnego uodpornienia na choroby dzieci poniżej jednego roku życia w skali 90 procent dla danego kraju i przynajmniej 80 procent w każdym okręgu lub innej jednostce administracyjnej. Do roku 2005 chcemy zmniejszyć o połowę umieralność z powodu odry, a także zlikwidować zachorowalność na tężec u matek i noworodków. Chcemy zapewnić wszystkim dzieciom dostęp do udoskonalonych szczepionek i innych środków zapobiegawczych.
 - (8) Mamy zamiar potwierdzić do roku 2005 zlikwidowanie na świecie choroby poliomyelitis.
 - (9) Mamy zamiar całkowicie wyeliminować chorobę powodowaną przez nitkowca.
 - (10) Wspomożemy rozwój dzieci w okresie wczesnego dzieciństwa, poprzez zapewnienie odpowiedniej pomocy i wsparcia rodzicom, także niepełnosprawnym, rodzinom, opiekunom prawnym i innym osobom sprawującym opiekę, szczególnie podczas ciąży, porodu, okresu niemowlęcego i wczesnego dzieciństwa, tak aby zapewnić psychiczny społeczny, duchowy i poznawczy rozwój dziecka.

- (11) Zintensyfikujemy sprawdzone, skuteczne działania przeciwko chorobom i niedożywieniu - głównym przyczynom śmierci i nieszczęść dzieci.
W tym postanawiamy zmniejszyć o jedną trzecią przypadki zgonów z powodu ostrych zakażeń dróg oddechowych, zmniejszyć o połowę ilość zgonów spowodowanych biegunką u dzieci poniżej pięciu lat, zmniejszyć o połowę ilość zgonów i zakażeń spowodowanych gruźlicą, zmniejszyć ilość przypadków pasożytów jelitowych, cholery, zakażeń chorobami przenoszonymi drogą płciową, HIV/AIDS, wszystkich postaci zapalenia wątroby i zapewnić dostępność skutecznych lekarstw, szczególnie w społecznościach pochodzących z marginesu społecznego.
- (12) Będziemy dążyć do zmniejszenia o połowę zakażeń chorobami związanymi z malarią i mamy zamiar spowodować, że 60 procent ludności narażonej na malarię, szczególnie dzieci i kobiet, będzie korzystać z moskitier nasączonych środkami owadobójczymi.
- (13) Będziemy walczyć o poprawne odżywianie się matek i dzieci, również młodzieży, poprzez propagowanie przestrzegania zasad higieny w gospodarstwach domowych, dostępność podstawowych usług socjalnych i odpowiednią opiekę.
- (14) Będziemy wspierać ludność i kraje cierpiące z powodu braków żywności i głodu.
- (15) Będziemy wzmacniać systemy ochrony zdrowia i systemy edukacji, rozbudowywać systemy opieki społecznej tak, aby rozszerzyć dostęp do zintegrowanego i skutecznego systemu ochrony zdrowia, wyżywienia i opieki nad dzieckiem w rodzinie, środowisku, szkołach i ośrodkach zdrowia, zwracając szczególną uwagę na chłopców i dziewczęta z marginesu społecznego.
- (16) Zmniejszymy ilość wypadków wśród dzieci poprzez opracowanie i wdrożenie odpowiednich metod zapobiegawczych.
- (17) Zapewnimy dzieciom niepełnosprawnym i dzieciom specjalnej troski łatwy dostęp do usług, obejmujących rehabilitację i opiekę zdrowotną, będziemy wspierać opiekę w domach i wdrożymy system właściwej pomocy rodzicom, rodzinom, opiekunom prawnym i innym osobom sprawującym opiekę nad tymi dziećmi.
- (18) Zapewnimy specjalistyczną pomoc dzieciom cierpiącym na choroby psychiczne i zaburzenia emocjonalne.
- (19) Będziemy propagować higienę psychiczną i emocjonalną wśród dzieci i młodzieży poprzez zabawę, sport, rekreację, działalność artystyczną i kulturalną.
- (20) Opracujemy kierunki działania i wdrożymy programy dla dzieci i młodzieży mające na celu zapobieganie używaniu narkotyków i środków psychotropowych oraz zmniejszanie niekorzystnych konsekwencji ich używania. Będziemy wspierać programy i działania profilaktyczne, szczególnie przeciwdziałające paleniu papierosów i picciu alkoholu.

- (21) Opracujemy kierunki działania i programy na temat likwidacji aktów przemocy wobec dzieci i redukcji ilości samobójstw wśród dzieci.
- (22) Do roku 2005 chcemy na stałe wyeliminować schorzenia spowodowane niedoborem jodu, zaś do roku 2010 schorzenia spowodowane niedoborem witaminy A. Zmniejszymy o jedną trzecią występowanie anemii, w tym niedoborów żelaza, do roku 2010. Przyspieszymy działania prowadzące do zmniejszenia niedoborów innych mikrośkładników przez dywersyfikację diety, wzbogacanie żywności i dodatkowe podawanie brakujących mikroelementów.
- (23) W celu zapewnienia powszechnego dostępu do bezpiecznej wody i odpowiednich urządzeń sanitarnych, zwrócimy większą uwagę na podnoszenie świadomości społecznej w tej dziedzinie i propagowanie zmian wzorców zachowań poprzez edukację w zakresie zdrowia i higieny, także poprzez programy szkolne.
- (24) Zajmiemy się różnicami w poziomie zdrowotności i dostępie do podstawowej opieki socjalnej, w tym do podstawowej opieki zdrowotnej dzieci ludności autochtonicznej i dzieci mniejszości narodowych.
- (25) Opracujemy prawne drogi postępowania i programy na szczeblu krajowym i rozwiniemy współpracę międzynarodową w celu zapobiegania narażaniu dzieci na szkodliwe zanieczyszczenia środowiska w powietrzu, wodzie, glebie i żywności.

2. Zapewnienie edukacji na odpowiednim poziomie

38. Dostęp do edukacji jest podstawowym prawem człowieka i kluczowym czynnikiem zmniejszającym ubóstwo i wyzysk dzieci. Edukacja promuje demokrację, pokój, tolerancję i rozwój. Jednak w dalszym ciągu ponad 100 milionów dzieci w wieku szkolnym, w większości dziewcząt, nie chodzi do szkół. Miliony są nauczane przez niewykształconych i źle opłacanych nauczycieli w zatłoczonych i słabo wyposażonych klasach. Jedna trzecia dzieci nie kończy pięciu klas - minimum wymaganego do zdobycia podstawowej umiejętności czytania i pisania.
39. Jak uzgodniono na Światowym Forum Edukacyjnym w Dakarze - które potwierdziło kierowniczą rolę Organizacji ds. Edukacji, Nauki i Kultury przy ONZ w koordynacji działań partnerów Edukacji dla Wszystkich i we wspomaganie ich wysiłku w procesie zapewnienia podstawowego wykształcenia - uznajemy jako najwyższy priorytet zapewnienie do roku 2015 wszystkim dzieciom dostępu i możliwości ukończenia szkoły szczebla podstawowego. Szkoła ta powinna być bezpłatna, powszechna i na odpowiednim poziomie. Skoncentrujemy się także na stopniowym upowszechnianiu średniego wykształcenia. Cele te postanawiamy osiągnąć poprzez realizację następujących zadań:

- (a) Upowszechnianie i poprawę jakości powszechnej wczesnej opieki nad dziećmi i edukacji dziewcząt i chłopców, szczególnie społecznie upośledzonych i pochodzących ze środowisk zagrożonych patologią;
- (b) Zmniejszenie o 50 procent ilości dzieci w wieku szkolnym, które nie chodzą do szkół. Zwiększenie ilości zapisów do szkół podstawowych lub udziału w alternatywnych programach edukacyjnych na poziomie szkoły podstawowej do przynajmniej 90 procent do roku 2010;
- (c) Zlikwidowanie do roku 2005 różnic związanych z niejednakowym traktowaniem chłopców i dziewcząt w szkołach podstawowych i średnich; osiągnięcie pełnej równości kształcenia do roku 2015, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dziewczętom pełnego i równego dostępu do wykształcenia stopnia podstawowego na odpowiednim poziomie;
- (d) Poprawienie jakości kształcenia tak, aby dzieci i młodzież uzyskiwały wystarczającą wiedzę, szczególnie w zakresie liczenia, czytania i pisania oraz podstawowych umiejętności życiowych;
- (e) Zapewnienie dostępu do odpowiednich programów nauczania i zdobywania umiejętności życiowych, aby potrzeby młodych ludzi w zakresie uczenia się były w pełni zaspokajane;
- (f) Osiągnięcie do roku 2015 50. procentowej poprawy w zakresie umiejętności czytania i pisania wśród dorosłych, szczególnie kobiet.

40. Aby osiągnąć te cele, poczynimy następujące działania:

- (1) Opracowanie i wdrożenie specjalnych metod, by nauka w szkole była dostępna dla wszystkich dzieci i dorosłych, żeby na podstawowe kształcenie mogła sobie pozwolić każda rodzina.
- (2) Wspieranie nowatorskich programów, służących zachęcaniu szkół i społeczności lokalnych do aktywnego poszukiwania dzieci, które zrezygnowały z nauki lub zostały usunięte ze szkoły, szczególnie dotyczy to dzieci pracujących, dzieci specjalnej troski, dzieci niepełnosprawnych. Należy pomóc tym dzieciom w zapisaniu się do szkoły, zapewnić pomoc w czasie trwania nauki i dać szansę na pomyślne jej ukończenie. Zaangażowane w taką działalność muszą być zarówno rządy państw jak i rodziny, społeczności lokalne i organizacje pozarządowe.
- (3) Łączenie formalnych i nieformalnych sposobów kształcenia, z wzięciem pod uwagę potrzeby zapewnienia wysokiego poziomu usług edukacyjnych, na co składa się m.in. kompetencja nauczycieli. Należy zwrócić uwagę na fakt, że alternatywne podejście do metod edukacyjnych dostarcza korzystnych doświadczeń. Ponadto należy rozwijać komplementarność pomiędzy tymi dwoma sposobami dostarczania wiedzy.
- (4) Zapewnienie dostępności wszystkich programów nauczania podstawowego, tak by były one pełne i odpowiadały potrzebom dzieci, które wymagają specjalnych programów oraz były przydatne dzieciom z różnymi formami niepełnosprawności.

- (5) Zapewnienie dzieciom autochtonów i dzieciom należącym do mniejszości narodowych dostępu do edukacji na wysokim poziomie na tych samych zasadach, co innym dzieciom. Należy dołożyć starań, aby edukacja ta uwzględniała dziedzictwo kulturowe tych grup. Należy również stworzyć możliwości edukacyjne, aby dzieci ludności autochtonicznej i dzieci należące do mniejszości narodowych mogły pogłębiać zrozumienie swojej tożsamości kulturowej, z takimi jej aspektami, jak język i system wartości.
- (6) Opracowanie i wdrożenie specjalnych metod poprawy jakości nauczania i zaspokojenia wszystkim ludziom potrzeby nauki.
- (7) Wspólne z dziećmi wypracowanie zasad tworzenia przyjaznego nauce otoczenia, w którym dzieci będą się czuły bezpieczne, wolne od przemocy i dyskryminacji i zdrowe. Zapewnienie, aby programy i materiały edukacyjne w pełni prezentowały i promowały ochronę praw człowieka i takie wartości, jak pokój, tolerancja, równość płci. Do celów tych należy wykorzystać wszystkie możliwości przedstawione w Międzynarodowej Dekadzie Kultury Pokoju i Braku Przemocy w stosunku do Dzieci na Świecie (2001 - 2010).
- (8) Polepszenie opieki i edukacji małych dzieci tak, by zapewniały odpowiedni poziom usług. Rozwijanie i wspieranie programów kierowanych do rodzin, opiekunów prawnych i innych osób sprawujących opiekę nad dziećmi, a także do społeczności lokalnych.
- (9) Zapewnienie możliwości kształcenia i szkolenia młodzieży w takim kierunku, by pomóc jej w zdobyciu wystarczających środków utrzymania.
- (10) Opracowanie i wdrożenie programów, które umożliwią ciężarnym dziewczętom i nastoletnim matkom kontynuowanie i dokończenie edukacji.
- (11) Ciągłe opracowywanie i wdrażanie nowych programów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem programów szkolnych, zapobiegających używaniu tytoniu i alkoholu. Wykrywanie, przeciwstawianie się i zapobieganie używaniu narkotyków i środków psychotropowych. Wspieranie kampanii informacyjnych w środkach masowego przekazu o szkodliwych skutkach narkotyków i możliwości uzależnienia się od nich. Podejmowanie niezbędnych działań w celu uporania się z wykrytymi przypadkami patologii.
- (12) Wspieranie nowatorskich programów różnego rodzaju zachęt dla rodzin o niskich dochodach, mających dzieci w wieku szkolnym, w celu zachęcenia ich do zapisywania i systematycznego posyłania dziewcząt i chłopców do szkół. Należy upewniać się, czy dzieci nie są zmuszane do pracy, która przeszkadza im w obowiązkach szkolnych.
- (13) Opracowanie i wdrażanie programów przeznaczonych do wyeliminowania różnic wynikających z niejednakowego traktowania w szkołach chłopców i dziewcząt, wywodzących się z uprzedzeń

- i stereotypów w systemach edukacji, z programów nauczania i materiałów do nauki, ze zwyczajów dyskryminacyjnych, dyskryminacyjnych postaw społecznych czy kulturowych lub uwarunkowań prawnych czy gospodarczych.
- (14) Podwyższanie statusu, morale i fachowości nauczycieli, także wychowania przedszkolnego, poprzez zapewnienie im odpowiedniego wynagrodzenia i stworzenie systemu zachęt do własnego rozwoju.
 - (15) Opracowanie odpowiadającego potrzebom systemu zarządzania i nadzoru nad szkolnictwem, na szczeblu szkół, jednostek terytorialnych i na szczeblu krajowym.
 - (16) Zaspokajanie potrzeby nauki u dzieci znajdujących się na terenach objętych kryzysem. Należy upewnić się, czy edukacja jest dostępna podczas i po kryzysie, wprowadzić programy edukacyjne promujące pokój, tak by pomagały zapobiec przemocy i konfliktom i wspomagały rehabilitację ofiar.
 - (17) Zapewnienie możliwości i urządzeń do uprawiania sportu i rekreacji w szkołach i w najbliższym otoczeniu dzieci.
 - (18) Wykorzystanie szybko rozwijających się technologii informatycznych i komunikacyjnych w celu wsparcia edukacji bez zwiększania jej kosztów, w tym edukacji otwartej i nauczania na odległość, co prowadzi do zmniejszania nierówności w oświacie.
 - (19) Opracowanie strategii działań łagodzących wpływ HIV/AIDS na szkoły, uczniów i naukę.

3. Ochrona przed molestowaniem, wykorzystywaniem i przemocą

41. Setki milionów dzieci cierpi i umiera z powodu wojen, przemocy, wykorzystywania, zaniedbania, różnych form znęcania się i dyskryminacji. Na całym świecie żyją dzieci w szczególnie trudnych warunkach: stale niepełnosprawne lub poważnie ranne z powodu konfliktu zbrojnego, przesiedlone lub wysiedlone ze swojego kraju, cierpiące z powodu klęsk spowodowanych przez człowieka, takich jak narażenie na promieniowanie lub niebezpieczne związki chemiczne; dzieci robotników-emigrantów lub innych społecznie upośledzonych grup; ofiary rasizmu, dyskryminacji rasowej, ksenofobii, i innych form nietolerancji. Handel, przemyt, fizyczne i seksualne wykorzystywanie, jak również ekonomiczne wykorzystywanie dzieci, nawet w najgorszych postaciach, są na porządku dziennym we wszystkich rejonach świata, gdzie przemoc domowa i przemoc seksualna w stosunku do kobiet i dzieci pozostaje poważnym problemem. Wobec wielu krajów zastosowano sankcje ekonomiczne, które dotknęły ludność cywilną, szczególnie kobiety i dzieci.
42. W niektórych krajach sytuacja dzieci pogarsza się ze względu na stosowanie praktyk, wbrew ustawom międzynarodowym i Karcie Narodów Zjednoczonych, które stawiają przeszkody kontaktom handlowym między

państwami, utrudniają realizację rozwoju społecznego i gospodarczego i działają na niekorzyść społeczeństw, ze szczególnymi konsekwencjami dla kobiet, dzieci i młodzieży.

43. Dzieci mają prawo do ochrony przed wszelkimi formami znęcania się, zaniedbania, wykorzystywania i przemocy. Społeczeństwa muszą eliminować wszystkie formy przemocy wobec dzieci. Postanawiamy zatem:
- (a) Chronić dzieci przed wszystkimi formami znęcania się, zaniedbania, wykorzystywania i przemocy;
 - (b) Chronić dzieci przed wpływem konfliktów zbrojnych i działać zgodnie z międzynarodowym prawem humanitarnym i ustawą o prawach człowieka;
 - (c) Chronić dzieci przed wszystkimi formami wykorzystywania seksualnego, w tym pedofilią, handlem i uprowadzaniem;
 - (d) Podjąć natychmiastowe środki zaradcze w celu wyeliminowania najgorszych form pracy dzieci, określonych w Konwencji nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy, opracować i wdrożyć sposoby wyeliminowania takiej pracy dzieci, która jest sprzeczna z przyjętymi standardami międzynarodowymi;
 - (e) Poprawić sytuację milionów dzieci, które żyją w szczególnie trudnych warunkach.
44. Aby osiągnąć te cele postanawiamy zastosować następujące metody i środki:

Ogólna ochrona

1. Opracować system, który zapewni rejestrację każdego dziecka wkrótce po urodzeniu i wypełni prawo każdego dziecka do nadania nazwiska i narodowości, zgodnie z przepisami prawnymi danego kraju i przepisami międzynarodowymi.
2. Zalecić wszystkim krajom przyjęcie i wprowadzenie w życie ustaw dotyczących ochrony dzieci przed wszelkimi formami przemocy, zaniedbania, znęcania się i wykorzystania w domu, w szkole lub w innych instytucjach, w miejscu pracy lub zamieszkania.
3. Przedsięwziąć specjalne środki zaradcze, aby wyeliminować dyskryminację dzieci z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, religii, przekonań politycznych, narodowości, pochodzenia etnicznego i społecznego, stanu posiadania, niepełnosprawności lub z innego powodu i zapewnić im równy dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i podstawowej opieki socjalnej.

4. Skończyć z bezkarnością wobec wszelkich zbrodni przeciwko dzieciom, stawiać przed sądem ich sprawców i kary podawać do wiadomości publicznej.
5. Podejmować kroki w celu powstrzymania państw przed stosowaniem praktyk niezgodnych z prawem międzynarodowym i Kartą Narodów Zjednoczonych, które hamują osiągnięcie pełnego rozwoju gospodarczego i społecznego przez ludność, w szczególności kobiety i dzieci, praktyk, które utrudniają osiągnięcie dobrobytu i które stwarzają przeszkody do pełnego korzystania z praw człowieka, w tym prawa do godnego standardu życia, prawa do wyżywienia, do opieki medycznej i do niezbędnej pomocy socjalnej. Spowodować, aby żywność i lekarstwa nigdy nie były wykorzystywane jako środek przymusu politycznego.
6. Podnosić świadomość na temat nielegalności i szkodliwych skutków niepowodzeń w ochronie dzieci przed przemocą, znęcaniem się i wykorzystywaniem.
7. Wspierać prace nad ustanowieniem systemów zapobiegania patologii, rozwojem usług opiekuńczych, jak również wymiaru sprawiedliwości specjalnie przeznaczonego dla dzieci.
Biorąc pod uwagę funkcję wymiaru sprawiedliwości przywracania jednostek do społeczeństwa, w pełni bronić praw dziecka i zapewnić specjalnie wyszkolony personel, który wspierałby reintegrację dzieci ze społeczeństwem.
8. Chronić dzieci przed torturami i okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Wezwać rządy wszystkich krajów, szczególnie tych, które nie zniosły kary śmierci, do stosowania się do zobowiązań, jakie wzięły na siebie wraz z ustanowieniem międzynarodowych praw człowieka, w tym artykułu 37 i 40 Konwencji Praw Dziecka i artykułu 6 i 14 Międzynarodowego Konwentu Praw Politycznych i Obywatelskich.
9. Skończyć ze szkodliwymi praktykami związanymi z tradycją lub miejscowymi zwyczajami, takimi jak wczesne przymusowe małżeństwa i okaleczanie żeńskich narządów płciowych, które są pogwałceniem praw dzieci i kobiet.
10. Ustanowić metody zapewnienia specjalnej ochrony i pomocy dzieciom pozbawionym naturalnych opiekunów.
11. Przyjąć i wdrożyć metody zapobiegania patologiom, ochrony, rehabilitacji i reintegracji dzieci żyjących w warunkach upośledzenia społecznego, zagrożonych duchowo, w tym sierot, dzieci opuszczonych,

dzieci robotników na emigracji, dzieci pracujących lub mieszkających na ulicy, dzieci żyjących w skrajnym ubóstwie i zapewnić im dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i opieki socjalnej.

12. Chronić dzieci przed przestępczą adopcją i innymi formami opieki, które są nielegalne, powodują ich wykorzystanie i nie są działaniem w najlepszym interesie dziecka.
13. Zająć się problemem międzynarodowego kidnapingu dzieci przez jedno z rodziców.
14. Zwalczać i zapobiegać wykorzystywaniu dzieci i młodzieży do nielegalnej produkcji i handlu narkotykami i środkami psychotropowymi.
15. Promować programy zapobiegania wykorzystywaniu dzieci i młodzieży przy produkcji i handlu narkotykami i środkami psychotropowymi.
16. Umożliwić dzieciom i młodzieży uzależnionym od narkotyków dostęp do specjalistycznych kuracji i rehabilitacji.
17. Zapewnić ochronę i pomoc uchodźcom i wysiedleńcom, z których większość to kobiety i dzieci, zgodnie z międzynarodowymi uregulowaniami prawnymi, w tym międzynarodowym prawem humanitarnym.
18. Zapewnić dzieciom dotkniętym klęskami żywiołowymi szybką i skuteczną pomoc humanitarną, dzięki ulepszonym programom działania w sytuacjach nagłej mobilizacji, i upewnić się, czy dostały one najlepszą możliwą pomoc, która pozwoli na jak najszybszy powrót do normalnego życia.
19. Uruchomić środki zaradcze w celu uchronienia dzieci przed szkodliwymi, pełnymi przemocy stronami internetowymi, a także programami i grami komputerowymi, które wpływają negatywnie na rozwój emocjonalny dzieci, zwracając uwagę na odpowiedzialność pod tym względem rodziny, rodziców, opiekunów prawnych i innych osób sprawujących opiekę.

Ochrona przed konfliktem zbrojnym

20. Lepiej chronić dzieci narażone na skutki konfliktu zbrojnego i wprowadzić skuteczne metody chroniące dzieci, które znajdują się pod obcą okupacją.

21. Zagwarantować, aby kwestie związane z prawami i ochroną dzieci były obecne w negocjacjach pojedynczych i następujących po nich porozumieniach pokojowych i aby były włączone do programów i działań pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych, w miarę możliwości przy zaangażowaniu w tym procesie dzieci.
22. Skończyć z wykorzystywaniem dzieci w konfliktach zbrojnych, co jest niezgodne z przepisami międzynarodowymi, zapewnić ich demobilizację i rozbrojenie, wdrożyć skuteczne metody ich rehabilitacji, powrotu do zdrowia fizycznego i psychicznego oraz w celu reintegracji w społeczeństwie.
23. Skończyć z bezkarnością osób odpowiedzialnych za ludobójstwo, zbrodnie przeciwko ludzkości i zbrodnie wojenne, wyłączyć te zbrodnie spod przepisów o amnestii i zapewnić, że ilekroć po konflikcie zostaną ustanowione mechanizmy sądenia i będą skierowane do orzeczeń przypadki poważnego maltretowania dzieci, to jednocześnie zostaną uruchomione odpowiednie procedury sądenia i karania.
24. Podejmować zdecydowane działania przeciwko wszystkim formom terroryzmu, który w każdym przypadku działa na szkodę dzieci.
25. Zapewnić odpowiednie szkolenia na temat praw i ochrony przed przemocą dzieci oraz międzynarodowego prawa humanitarnego dla wszystkich cywili, wojskowych i policjantów zaangażowanych w operacje pokojowe.
26. Ograniczać nielegalny handel bronią o małych wymiarach, chronić dzieci przed minami lądowymi i innymi materiałami używanymi w czasie wojny, które stanowią zagrożenie, zapewnić pomoc dzieciom - ofiarom wojny w trakcie i po zakończeniu konfliktu.
27. Zacieśnić współpracę międzynarodową w zakresie ponoszenia ciężarów wynikających z przyjmowania uchodźców i świadczenia pomocy krajom przyjmującym uchodźców, pomagać wszystkim uchodźcom i wysiedleńcom, w tym dzieciom i ich rodzinom, w powrocie do swoich domów przy zachowaniu warunków bezpieczeństwa i w poszanowaniu ich godności osobistej oraz pomóc im w szybkiej reintegracji ze społeczeństwem.
28. We współpracy międzynarodowej opracować i wdrożyć programy służące ochronie i zapewnieniu dobrych warunków dzieciom uchodźców i wysiedleńców w celu zapewnienia tym dzieciom obok opieki zdrowotnej i wyżywienia podstawowych usług socjalnych, w tym dostępu do nauki.

29. Nadać pierwszeństwo programom poszukiwania i łączenia rodzin i stale monitorować zakres opieki nad dziećmi uchodźców i wysiedleńców, także dziećmi pozostawionymi bez opieki lub oddzielonymi od rodzin.
30. Regularnie oceniać i monitorować wpływ sankcji ekonomicznych na dzieci. Podjąć skuteczne kroki zgodne z międzynarodowym prawem w celu łagodzenia negatywnego wpływu sankcji ekonomicznych na kobiety i dzieci.
31. Podjąć wszystkie możliwe działania w celu ochrony dzieci przed porwaniem ich jako zakładników.
32. Opracować specjalne metody działania, aby udzielać szczególnej pomocy dziewczętom poszkodowanym w wyniku konfliktu zbrojnego.

Walka z pracą dzieci

33. Podjąć natychmiastowe działania w celu zakazania i wyeliminowania najgorszych form pracy dzieci, traktując to jako sprawę najpilniejszą. Zapewnić rehabilitację i integrację społeczną dzieciom odsuniętym od najgorszych form pracy poprzez zapewnienie dostępu do bezpłatnej nauki i jeśli to możliwe do odpowiedniego szkolenia zawodowego.
34. Podjąć odpowiednie kroki w celu zwiększenia międzynarodowej współpracy w sprawie szybkiej eliminacji najgorszych form pracy dzieci. Zwiększyć współpracę i pomoc międzynarodową w walce z powodującym pracę dzieci ubóstwem oraz w walce o powszechną edukację.
35. Opracować i wdrożyć programy chroniące dzieci przed wszelkim wyzyskiem ekonomicznym i przed wykonywaniem pracy, która mogłaby zagrażać edukacji dziecka albo mogłaby być szkodliwa dla zdrowia dziecka, jego rozwoju fizycznego, umysłowego, duchowego, moralnego lub społecznego.
36. W związku z tym należy chronić dzieci przed wszelkimi formami ekonomicznej eksploatacji. Konieczne jest mobilizowanie krajowych i międzynarodowych środków w celu poprawy warunków życia poprzez m.in. zapewnienie pracującym dzieciom bezpłatnej edukacji podstawowej oraz szkolenia zawodowego, włączanie ich w każdy możliwy sposób do systemu edukacyjnego, wspieranie wszelkich działań społecznych i gospodarczych mających na celu eliminowanie ubóstwa i zapewnienie rodzinom, szczególnie kobietom, możliwości zarobkowania i zatrudnienia.

37. Wspierać współpracę międzynarodową, tak by pomóc krajom rozwijającym się w zajęciu się zjawiskiem pracy dzieci i jego przyczynami. Na drodze działań natury społecznej i politycznej, mających na celu eliminowanie ubóstwa, wyeliminować wykorzystywanie różnic w krajowych standardach prawa pracy do protekcjonizmu w handlu.
38. Ulepszyć systemy zbierania, i analiz danych o pracy dzieci.
39. Włączyć działania związane z pracą dzieci do narodowych programów walki z ubóstwem oraz wzmocnić wysiłki w zakresie opracowania metod i programów ochrony zdrowia, edukacji, zatrudnienia i ochrony społecznej.

Eliminacja handlu dziećmi i wykorzystywania seksualnego dzieci

40. Pilnie podjąć krajowe i międzynarodowe akcje w celu skończenia z handlem dziećmi i ich narządami, z wykorzystywaniem seksualnym i ze znęcaniem się nad dziećmi, w tym z wykorzystywaniem dzieci w pornografii, prostytucji i pedofilii oraz podjąć walkę z istniejącymi rynkami zbytu w tych dziedzinach.
41. Uświadamiać nielegalność i szkodliwe konsekwencje wykorzystywania seksualnego, znęcania się oraz handlu dziećmi, również przez internet.
42. Włączyć sektor prywatny, w tym przemysł turystyczny i media do kampanii przeciwko wykorzystywaniu seksualnemu i handlowi dziećmi.
43. Określić podłoże i zająć się problemem przyczyn, w tym przyczyn właściwych dla konkretnego kraju, prowadzących do wykorzystywania seksualnego i handlu dziećmi. Wprowadzać działania zapobiegające wykorzystywaniu seksualnemu i handlowi dziećmi.
44. Zapewnić bezpieczeństwo i ochronę ofiarom handlu i wykorzystywania seksualnego, ułatwić im powrót do zdrowia i społeczną reintegrację.
45. Zgodnie ze stosownymi przepisami międzynarodowymi podjąć niezbędne akcje na wszystkich szczeblach prawnych w celu ścigania i skutecznego karania sprawców wszystkich rodzajów wykorzystywania seksualnego i molestowania dzieci, także w rodzinie i dla celów handlowych, dziecięcej prostytucji, pedofilii, dziecięcej pornografii, turystyki w celach seksualnego wykorzystywania dzieci, handlu i sprze-

daży dzieci i ich organów, zmuszania dzieci do pracy i wszystkich innych form wykorzystywania, gwarantując że w procesach sądowych, w sprawach w których dzieci są ofiarami, respektowana będzie zasada najważniejszego dobra dziecka.

46. Monitorować i wymieniać informacje na szczeblu krajowym i międzynarodowym na temat międzynarodowego handlu dziećmi; zwiększyć możliwości działań pracowników straży granicznych i egzekutorów prawa w dziedzinie ukrócenia handlu dziećmi, a także zapewnić im odpowiednie szkolenia na temat respektowania praw człowieka i podstawowych swobód obywatelskich w stosunku do ofiar handlu ludźmi, szczególnie kobiet i dzieci.
47. Podjąć niezbędne kroki m.in. poprzez zacieśnienie współpracy pomiędzy rządami, organizacjami międzyrządowymi, sektorem prywatnym i organizacjami pozarządowymi do walki z nielegalnym użyciem technologii przekazu informacji, w tym internetu, do handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji, dziecięcej pornografii, turystyki w celach seksualnego wykorzystywania dzieci, pedofilii i do innych form przemocy i molestowania dzieci i młodzieży.

4. Walka z HIV/AIDS

45. Pandemia HIV/AIDS ma druzgocący wpływ na dzieci i ich opiekunów. Dotyczy to 13 milionów osieroconych w wyniku AIDS dzieci, prawie 600,000 niemowląt każdego roku zakażanych AIDS w wyniku zarażenia od matek i milionów zakażonych młodych ludzi, którzy żyją z piętnem HIV bez dostępu do specjalistycznego poradnictwa, opieki i wsparcia.
46. Aby skutecznie walczyć z druzgocącym wpływem HIV/AIDS na dzieci, postanawiamy pilnie przedsięwziąć akcję, zgodnie z uzgodnieniami specjalnej sesji Walnego Zgromadzenia na temat HIV/AIDS, kładąc szczególny nacisk na następujące cele:
 - (a) Do roku 2003 uzgodnić na szczeblach krajowych terminarz zadań koniecznych dla realizacji ustalonego na forum międzynarodowym celu zmniejszenia do roku 2005 o 25 procent zachorowalności na HIV wśród młodych ludzi w wieku 15-24 lata w krajach najbardziej zaatakowanych i o 25 procent do roku 2010 w pozostałych krajach. Ponadto zmienić postawy i przełamać stereotypy związane z nierównym traktowaniem płci, zachęcając do aktywnego zaangażowania w walkę z HIV/AIDS mężczyzn i chłopców.
 - (b) Do roku 2005 zmniejszyć udział dzieci zakażonych AIDS o 20 procent, a do roku 2010 o 50 procent poprzez zagwarantowanie 80 procentom ciężarnych kobiet objętych opieką przedporodową do-

stępu do informacji, poradnictwa i innych usług związanych z profilaktyką AIDS. Zwiększyć dostępność dla kobiet i dzieci zakażonych HIV do skutecznej kuracji zmniejszającej ryzyko zarażenia dzieci od matek, jak również zwiększyć dostępność do ochotniczego i dyskretnego poradnictwa, testów, do terapii antywirusowej i tam, gdzie to potrzebne, do odżywek zastępujących kobiecie pokarm.

- (c) Do roku 2003 opracować i do roku 2005 wdrożyć na szczeblach krajowych strategie i metody wzmocnienia działań rządów, społeczności i rodzin do stworzenia właściwych warunków dla sierot oraz dziewcząt i chłopców zakażonych HIV/AIDS, w tym zapewnienie im odpowiedniego poradnictwa i wsparcia psychologicznego i społecznego, umożliwienie uczęszczania do szkół, zapewnienie schronienia, dobrego wyżywienia, opieki zdrowotnej i socjalnej na równi z innymi dziećmi, a także, by chronić sieroty i dzieci zakażone przed wszelkimi formami przemocy, znęcaniem się, wykorzystywaniem, dyskryminacją, handlem żywym towarem oraz utratą tożsamości.

47. Aby osiągnąć te cele, zastosujemy następujące strategie i metody działania:

- (1) Do roku 2003 zostaną opracowane i wdrożone wielosektorowe krajowe strategie i plany finansowe do walki z HIV/AIDS. Strategie te zajmą się epidemią w sposób jawny; stawiają czoła napiętnowaniu i izolowaniu ludzi chorych, także ukrywaniu choroby; zajmą się rozmiarami epidemii w kontekście wieku i płci; wyeliminują dyskryminację i marginalizację zakażonych i będą zakładać nawiązanie partnerskich związków z organizacjami społecznymi i sektorem biznesu przy aktywnym udziale ludzi żyjących z HIV i narażonych na AIDS, a także ludzi z grup podwyższonego ryzyka, szczególnie kobiet i młodzieży. Prace będą finansowane w miarę możliwości z budżetu państwa, nie wykluczając innych źródeł, w tym międzynarodowych; będą promować i chronić wszystkie prawa człowieka i podstawowe swobody obywatelskie, w tym prawo do najwyższego dostępnego poziomu zdrowia fizycznego i psychicznego; zajmą się ryzykiem, podatnością, zapobieganiem, opieką, leczeniem i zmniejszaniem wpływu epidemii; zwiększą możliwości systemu opieki zdrowotnej, edukacji i systemu prawnego
- (2) Do roku 2005 spowodujemy, że przynajmniej 90 procent, a do roku 2010, 95 procent młodych ludzi w wieku 15-24 lata będzie miało dostęp do stosownej do wieku informacji i edukacji na temat HIV, w tym edukacji specjalnie przeznaczonej dla młodzieży, umożliwiającej zdobycie umiejętności życiowych, niezbędnych do zmniejszenia ryzyka infekcji HIV, przy pełnej współpracy młodzieży, rodziców, nauczycieli i pracowników służby zdrowia.
- (3) Do roku 2005 będą dopracowane ogólnodostępne metody i dokonamy znacznego postępu w ich wdrażaniu, w celu wzmocnienia rodziny i opieki środowiskowej, w tym opieki pochodzącej ze źródeł nieformal-

nych oraz opieki świadczonej przez służbę zdrowia dla zapewnienia właściwego monitorowania i leczenia ludzi żyjących z HIV/AIDS, w tym zakażonych dzieci. Wdrożymy metody: wspierania ludzi, gospodarstw domowych, rodzin i społeczności narażonych na HIV/AIDS; zwiększenia możliwości i polepszenia warunków pracy pracowników służby zdrowia, zwiększenia wydajności zaopatrzenia, udoskonalenia planów finansowych, aby zapewnić dostęp do lekarstw, w tym do środków antywirusowych oraz diagnostyki, a także do wysokiej jakości opieki medycznej, paliatywnej i psychologicznej.

- (4) Do roku 2005 wdrożymy metody zwiększenia szans kobiet i dziewcząt na ochronę przed ryzykiem zakażenia HIV, głównie poprzez zwiększenie odpowiedniej opieki zdrowotnej i usług medycznych w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz poprzez edukację w zakresie zapobiegania zakażeniu, promującą równouprawnienie płci z uwzględnieniem tożsamości płci i korzeni kulturowych.
- (5) Do roku 2003 opracujemy nowe i rozwiniemy już istniejące strategie, metody i programy, które doceniają wagę rodziny w zmniejszeniu podatności na zakażenie m.in. poprzez edukację i wychowywanie dzieci, biorąc pod uwagę czynniki kulturowe, religijne i etyczne, w celu zmniejszenia ryzyka narażenia dzieci i młodych ludzi na zakażenie poprzez zapewnienie zarówno dziewczętom jak i chłopcom dostępu do kształcenia na poziomie podstawowym i średnim, uwzględniając w programach szkolnych dla młodzieży zagadnienia HIV/AIDS; zapewnienie szczególnie młodym dziewczętom bezpiecznego otoczenia; szerzenie wysokiej jakości przyjaznej dla młodzieży informacji i edukacji seksualnej oraz poradnictwa; udoskonalenie programów higieny seksualnej, włączenie w miarę możliwości rodzin i samych młodych ludzi w proces planowania, wdrażania i oceny programów dotyczących zapobiegania i leczeniu HIV/AIDS;
- (6) Do roku 2003 opracujemy i rozpoczniemy wdrażanie krajowych strategii, które włączą problematykę uświadamiania zagrożeń, zapobiegania i leczenia HIV/AIDS do programów i działań w sytuacjach nadzwyczajnych, biorąc pod uwagę, że populacje w stanie destabilizacji spowodowanej konfliktem zbrojnym, krytycznymi sytuacjami społecznymi lub klęskami żywiołowymi, w tym uchodźcy, wysiedleńcy, a szczególnie kobiety i dzieci, są w grupie zwiększonego ryzyka narażenia na zakażenie HIV. W miarę możliwości będziemy włączać zagadnienia HIV/AIDS do międzynarodowych programów pomocowych.
- (7) Zapewnimy wolność od dyskryminacji i możliwość pełnego korzystania z wszystkich praw człowieka, poprzez promocję aktywnej polityki destygmatyzacji dzieci osieroconych w wyniku AIDS i nieodpornych na HIV.
- (8) Wzywamy świat do wsparcia wysiłków krajów rozwijających się, które przeznaczają coraz więcej własnych środków do walki z epidemią HIV/AIDS, poprzez zwiększoną pomoc międzynarodową, którą objąć należy szczególnie państwa saharyjskie, Karaiby, kraje zwiększonego

ryzyka ekspansji epidemii HIV/AIDS i inne narażone rejony świata, których możliwości i zasoby do walki z epidemią są, poważnie ograniczone.

C. Pozyskiwanie środków

48. Promowanie zdrowego trybu życia, uwzględniającego racjonalne żywienie, opanowanie chorób zakaźnych, zapewnienie edukacji na odpowiednim poziomie, ochrona dzieci przed wykorzystywaniem, przemocą, znęcaniem się i skutkami konfliktów zbrojnych, walka z HIV/AIDS - są to cele dostępne i możliwe do osiągnięcia przez społeczeństwo na świecie.
49. Odpowiedzialność za wprowadzenie w życie powyższego Planu Działania i za zapewnienie dzieciom przyjaznego środowiska, w którym ich prawa są przestrzegane i promowane, spoczywa w pierwszym rzędzie na poszczególnych krajach, z uwzględnieniem zapotrzebowania na nowe i dodatkowe środki zarówno, krajowe, jak i międzynarodowe.
50. Inwestowanie w dzieci daje wtedy właściwe efekty, jeżeli trwa przez dłuższy okres czasu. Inwestowanie w dzieci i przestrzeganie ich praw leży u podstaw rozwoju społeczeństw, jest fundamentem silnej gospodarki i świata wolnego od ubóstwa.
51. Wdrożenie niniejszego Planu Działania będzie wymagało mobilizacji znacznych dodatkowych zasobów finansowych, materialnych i ludzkich na szczeblach krajowych i na poziomie międzynarodowym w warunkach przychylności międzynarodowej opinii i przy silniejszej współpracy międzynarodowej, w tym współpracy Północ-Południe i Północ-Północ, aby przyczynić się do rozwoju gospodarczego i społecznego świata.
52. W związku z tym postanawiamy zrealizować następujące zadania globalne i akcje w celu wyasygnowania środków na rzecz dzieci:
 - (a) Wyrażamy zadowolenie, że niektóre kraje rozwinięte zgodziły się przeznaczyć 0,7 procent swojego produktu krajowego brutto (GNP) na oficjalną pomoc dla krajów rozwijających się (ODA). Namawiamy te kraje rozwinięte, które jeszcze tego nie zrobiły, aby starały się osiągnąć ten uzgodniony na forum międzynarodowym cel jak najszybciej. Podejmujemy się nie szczędzić wysiłków, aby odwrócić spadek ODA i osiągnąć szybko cel - 0,15 do 0,20 procent GNP jako ODA - pomoc dla najuboższych krajów, biorąc pod uwagę szczególną pilność i wagę potrzeb dzieci.
 - (b) Mamy zamiar jak najszybciej wdrożyć inicjatywę prowadzącą do poprawy sytuacji ubogich silnie zadłużonych krajów (HIPC) i jak najszybciej doprowadzić do umorzenia wszystkich dwustronnych długów ubogich silnie zadłużonych krajów w zamian za dające się udowodnić

zobowiązanie zlikwidowania ubóstwa i wolę wykorzystania oszczędności uzyskanych na obsłudze zadłużenia do sfinansowania programów likwidacji ubóstwa, szczególnie tych uwzględniających dzieci;

- (c) Podejmiemy szybkie, wspólne działania w celu rozwiązania problemu zadłużenia krajów najłabiej rozwiniętych, krajów rozwijających się o niskim dochodzie i krajów rozwijających się o średnim dochodzie w sposób sprawiedliwy, trwałe, jednakowy dla wszystkich i zorientowany na rozwój tych krajów. W ten sposób zwiększymy ich możliwości radzenia sobie z kwestiami dotyczącymi dzieci, m.in. wykorzystując wcześniej stosowane sprawdzone sposoby redukcji długów, takie jak wymiana długów na projekty mające na celu zaspokojenie potrzeb dzieci.
- (d) Postanawiamy w zgodzie z międzynarodowym systemem handlowym zwiększyć i ułatwić dostęp towarów i usług z krajów rozwijających się do zagranicznych rynków zbytu poprzez m.in. negocjowanie obniżenia barier celnych i eliminację innych barier, które w sposób nieusprawiedliwiony hamują handel krajów rozwijających się.
- (e) W przekonaniu, że wzrost wymiany handlowej jest podstawą wzrostu dobrobytu i rozwoju krajów najłabiej rozwiniętych, podejmiemy działania, by umożliwić im na warunkach preferencyjnych dostęp do rynków zbytu poprzez opracowanie zasad bezcłowego i bezkontyngentowego handlu wszystkimi towarami pochodzącymi z krajów rozwijających się na rynkach krajów wysoko rozwiniętych.
- (f) Będziemy mobilizować pokaźne dodatkowe środki na szczeblach krajowych i szczeblu międzynarodowym, w celu zmniejszenia różnic pomiędzy poszczególnymi krajami i wewnątrz niektórych krajów i zapewnienia skutecznego i sprawnego wykorzystania istniejącego potencjału. Zapewnimy w najwyższym stopniu ochronę wydatków socjalnych na rzecz dzieci i zapewnimy im priorytet w czasie krótkotrwałych i długotrwałych kryzysów gospodarczych i finansowych.
- (g) Zbadamy nowe sposoby uruchamiania publicznych i prywatnych zasobów finansowych m.in. poprzez redukcję nadmiernych wydatków na cele militarne, handel bronią i zmniejszenie inwestycji w produkcję i zakup broni, w tym światowe wydatki na cele militarne, biorąc pod uwagę wymogi bezpieczeństwa narodowego poszczególnych krajów.
- (h) Zachęcimy kraje świadczące i otrzymujące pomoc w oparciu o wzajemne porozumienia i zobowiązania do wdrażania w pełni uzgodnień” Inicjatywy 20/20 zgodnie z Umowami z Oslo i Hanoi, aby zapewnić powszechny dostęp do podstawowych usług socjalnych.

53. W pierwszym rządzie zwrócimy uwagę na zaspokojenie potrzeb najbardziej potrzebujących dzieci na świecie - dzieci z krajów rozwijających się, szczególnie z krajów najłabiej rozwiniętych i z krajów saharyjskich.

54. Poświęcimy szczególną uwagę potrzebom dzieci pochodzącym z małych rozwijających się krajów wyspiarskich, rozwijających się krajów śródla-

dowych i tranzytowych oraz krajów będących w trakcie przekształceń ekonomicznych.

55. Będziemy wspierać współpracę techniczną pomiędzy krajami, która będzie miała na celu wymianę doświadczeń i metod przy wdrażaniu niniejszego Planu Działania.
56. Osiągnięcie wyznaczonych przez nas celów wymaga nowych form współpracy ze społeczeństwem obywatelskim, w tym z organizacjami pozarządowymi i sektorem prywatnym oraz nowych sposobów mobilizowania dodatkowych środków ze źródeł prywatnych i publicznych.
57. Pamiętając, że podmioty gospodarcze muszą przestrzegać krajowych przepisów prawnych, będziemy zachęcać przedstawicieli świata biznesu, aby przyczyniali się do rozwoju społecznego i dobra dzieci poprzez między innymi:
- (1) Wspomaganie wzrastającej świadomości firm na temat zależności pomiędzy rozwojem społecznym a wzrostem ekonomicznym.
 - (2) Sformułowanie jasnych zasad polityki społecznej i gospodarczej oraz podstaw prawnych wspierających i stymulujących inicjatywy sektora prywatnego skierowane na osiągnięcie tych celów.
 - (3) Zacieśnienie współpracy wspierającej cele wyznaczone w Planie Działania z biznesem, związkami zawodowymi i społeczeństwem obywatelskim.

Zalecamy sektorowi prywatnemu ocenienie zakresu wpływu na dzieci prowadzonej przez nich polityki i podejmowanych działań oraz do wykorzystywania wyników badań naukowych i postępu w dziedzinie medycyny, technologii, zdrowia, wzbogacania żywności, ochrony środowiska, edukacji i komunikowania się dla dobra dzieci, szczególnie tych najbardziej potrzebujących.

58. Postanawiamy wypracować spójniejszy plan działania i zacieśnić współpracę pomiędzy Organizacją Narodów Zjednoczonych, jej agendami i instytucjami Breton Woods, jak również innymi instytucjami międzynarodowymi oraz społeczeństwem obywatelskim w zakresie osiągnięcia celów wyznaczonych przez Plan Działania,

E. Dalsze działania i ocena

59. Aby wdrożyć działania zapisane w tym dokumencie opracujemy nowe lub udoskonalimy już istniejące krajowe i regionalne plany działania, traktując to jako sprawę pilną. Możliwie do końca roku 2003 wyznaczymy granice czasowe działań i wytyczymy konkretne cele i zadania, w oparciu o powyższy Plan Działania, biorąc pod uwagę najwyższe dobro dziecka,

zgodne z ustawodawstwem krajowym, wartościami religijnymi i etycznymi oraz wartościami kulturowymi narodów i zgodnie z wszystkimi prawami człowieka i swobodami obywatelskimi.

Udoskonalimy proces planowania na szczeblu krajowym, dokonamy niezbędnej koordynacji działań, udoskonalimy proces ich wdrażania, zapewnimy po temu środki. Zespolimy cele Planu Działania z planami krajowymi, a także z krajowymi i regionalnymi programami rozwoju, strategiami likwidacji ubóstwa, działaniami wielosektorowymi i innymi odpowiadającymi im planami rozwojowymi, we współpracy z odpowiednimi siłami społeczeństwa obywatelskiego, w tym organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz dzieci i z samymi dziećmi zgodnie z ich wiekiem i stopniem dojrzałości oraz z ich rodzinami.

60. Będziemy prowadzić systematyczny monitoring na poziomie krajowym i w razie potrzeby na poziomie regionalnym oraz oceniać postępy w realizacji postawionych celów i zadań na poziomie kraju, regionu oraz świata. W związku z tym zwiększymy nasze możliwości zbierania, analizowania i przetwarzania danych statystycznych, uwzględniając zależności od płci, wieku i innych czynników mogących prowadzić do nierówności i wesprzemy badania naukowe dotyczące dzieci. Będziemy zacieśniać współpracę międzynarodową prowadzącą do poszerzenia zakresu badań statystycznych i będziemy zwiększać możliwości społeczności lokalnych w zakresie budowy systemu monitoringu, oceny i planowania.

61. Będziemy prowadzić okresową sprawozdawczość z działań w poszczególnych krajach i regionach w celu skuteczniejszej walki z przeszkodami w realizacji wyznaczonych celów oraz dla przyspieszenia działań. Sprawozdania będą wykorzystywane także w celu podzielenia się doświadczeniami, zacieśnienia współpracy i przyspieszenia postępów. Zatem:

(a) Będziemy zachęcać kraje - strony Konwencji Praw Dziecka do zamieszczania w raportach kierowanych do Komisji Praw Dziecka informacji o zastosowanych środkach i osiągniętych rezultatach podczas wdrażania niniejszego Planu Działania;

(b) UNICEF, jako wiodąca światowa organizacja na rzecz dzieci, został poproszony o kontynuację opracowywania i rozpowszechniania, w ścisłej współpracy z rządami, odpowiednimi funduszami, programami i wyspecjalizowanymi agendami Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz wszystkimi zainteresowanymi siłami społecznymi, informacji na temat poczynionych postępów we wdrażaniu niniejszej Deklaracji i Planu Działania. Instytucje nadzorujące są proszone, by w ramach swoich uprawnień zapewniły najpełniejsze możliwe wsparcie przez te organy dla osiągnięcia celów wyznaczonych przez Plan Działania oraz dla stałego informowania Walnego Zgromadzenia Narodów Zjednoczonych o poczynionych postępach oraz potrzebnych

w przyszłej dekadzie dodatkowych działaniach, w oparciu o dotychczas stosowane procedury sprawozdawcze.

- (c) Prosimy Sekretarza Generalnego o systematyczne przekazywanie Walnemu Zgromadzeniu informacji o poczynionych postępach we wdrażaniu niniejszego Planu Działania.

62. Niniejszym jeszcze raz zobowiązujemy się nie szczędzić wysiłków w budowaniu świata przyjaznego dzieciom. Będziemy czynić to w oparciu o doświadczenia i osiągnięcia ubiegłego dziesięciolecia, kierując się zasadą stawiania ponad wszystko potrzeb dzieci. Solidarnie z wszystkimi partnerami będziemy przewodzić światowemu ruchowi na rzecz dzieci, który jest źródłem zmian świata na lepsze. Czynimy to uroczyste zobowiązanie w przekonaniu, że stawiając ponad wszystko prawa dzieci do godnego życia, ochrony i rozwoju, służymy najlepszym interesom całej ludzkości i działamy na rzecz dobra wszystkich dzieci na świecie.